

TƏHSİLİN BIBLIOQRAFİK İNFORMASIYA TƏMİNATI SİSTEMİ

Açar sözlər: biblioqrafik təminat, soraq-biblioqrafiya aparatı, soraq və biblioqrafik nəşrlər fondu, biblioqrafik vəsaitlər, informasiya istifadəşiləri

Ключевые слова: библиографическое обеспечение, справочно-библиографический аппарат, фонд справочно-библиографических издания, библиографический пособия, потребители информации

Keywords: bibliographic support, reference and bibliographical apparatus, fund of reference-bibliographic publications, bibliographic index, information consumers

Biblioqrafik fəaliyyətin əsas mərkəzləri müəyyənləşdirilərkən onları ümumi və xüsusi fəaliyyət sahələrinə görə fərqləndirirlər. Azərbaycanda ümumi biblioqrafiyanın əsas mərkəzi Respublika Dövlət Kitab Palatası, M.F.Axundov adına Milli Kitabxana və MEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası hesab olunurdu.

Xüsusi biblioqrafiya ilə, o cümlədən elmin, texnikanın, idarəetmənin, istehsalın biblioqrafik təminatı ilə müxtəlif sistemlərin, idarələrin elmi kitabxanaları və əlaqədar informasiya mərkəzləri məşğul olur. Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası, Respublika Elmi-Tibb Kitabxanası, Respublika Elmi-Kənd Təsərrüfatı Kitabxanası, Respublika Elmi-Pedaqoji Kitabxanası elmin bu və ya digər sahələri üzrə sahəvi cari, elmi-köməkçi biblioqrafik göstəricilərin yaradılmasında yaxından iştirak edir, mütəxəsislərin yeni ədəbiyyat və elmi-texniki sənədlərə olan informasiya tələbatlarının lazımı dolğunluqla və operativ şəkildə təmin olunmasına ciddi səy göstərir, biblioqrafik fəaliyyətlə məşğul olurlar [55,129].

Ölkəmizin çoxsaylı kitabxana şəbəkələri içərisində Azərbaycan Təhsil Nazirliyinin kitabxana sisteminin xüsusi yeri və rolu vardır. Xalqımızın tarixi-milləti mədəniyyətinin qaynaqlarına söykənən və öz fəaliyyətində beynəlxalq kitabxana təcrübəsinin qanunauyğunluqlarına

əsaslanan çoxpilləli təhsil ocaqlarının kitabxanaları zəngin yol keçmişdir. Onlar Azərbaycanda elmin, mədəniyyətin təhsilin, elmi-texniki tərəqqinin inkişaf edib formalaşmasında, xüsusilə ali və orta ixtisaslı kadr hazırlığında, təlim və tərbiyənin təkmilləşməsində əsas aparıcı elmi müəssisə və təşkilatçı rolunu oynamışlar. Tarixin çox çətin, mürəkkəb prosesləri ilə qarşılaşan təhsil ocaqları və onların kitabxanaları XX əsrin 80-ci illərində çox sürətli inkişaf mərhələsinə qədəm qoymuşdur. Öz işini ölkənin ictimai-siyasi, sosial-mənəvi həyatı ilə sıx əlaqədə quran, müxtəlif təhsil ocaqlarının inkişafı fonunda tərəqqisini tapan bu kitabxanaların qarşısında mürəkkəb, çətin və şərəfli vəzifələr qoyulmuşdur. Təhsil sahəsinin çox geniş sosial təbəqəsinə biblioqrafik xidmət göstərən təhsil ocaqlarının kitabxanalarının fondunda 45 milyon nüsxədən artıq elmi, tədris, bədii və başqa növ ədəbiyyat vardır. Sayı beş minə yaxın olan bu kitabxanalar, elm, mədəniyyət mərkəzlərində, təhsil ocaqlarında səmərəli fəaliyyət göstərirlər [5, 3].

Azərbaycanda pedaqoji elmlərin biblioqrafik informasiya təminatı sisteminin əsasını Təhsil Nazirliyinin kitabxana sistemi, ən çox da Təhsil Problemləri İnstitutunun Elmi Kitabxanası, Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Elmi Kitabxanası, Bakı Dövlət Universitetinin Elmi Kitabxanası, Bakı Slavyan Universitetinin Elmi Kitabxanası, Azərbaycan Dillər Universitetinin Elmi Kitabxanası, Sumqayıt Dövlət Universitetinin Elmi kitabxanası, Naxçıvan Dövlət Universitetinin Elmi Kitabxanası, Gəncə Dövlət Universitetinin Elmi Kitabxanası, Lənkəran Dövlət Universitetinin Elmi Kitabxanası, eyni zamanda özəl ali məktəblərin kitabxanaları məşğul olur. Onlar Azərbaycanda pedaqoji elmlər üzrə biblioqrafik fəaliyyət mərkəzləri hesab olunurlar. Bu mərkəzlər gənclərin tərbiyə, təlim, təhsil problemləri, elmi-pedaqoji kadrların biliyini artırmaq və ixtisasını təkmilləşdirmək məsələləri ilə məşğul olur, qabaqcıl təcrübəni təbliğ edir, biblioqrafik vəsaitlər hazırlayıb pedaqoji sahənin informasiya istifadəçilərinə çatdırır, sahə mütəxəssislərinin biblioqrafik informasiya təminatını həyata keçirirlər.

Pedaqoji sahənin informasiyalaşdırılması prosesini həyata keçirmək və sahə mütəxəssislərinə operativ biblioqrafik xidmət göstərmək üçün informasiya istifadəçilərini dərindən öyrənmək

lazımdır. Çünki onları dərindən öyrənmədən, tanımadan, tələbatlarını bilmədən səmərəli biblioqrafik xidməti təşkil etmək mümkün deyil. Bu baxımdan sahənin informasiya istifadəçilərini biblioqrafik informasiyanın obyektı kimi xarakterizə etmək lazımdır.

Müasir biblioqrafiyaşünaslıqda informasiya istifadəçiləri müxtəlif əlamətlərə görə təsnifləşdirilir. Bu zaman sosial-iqtisadi amillərə əsas yer verilir, çünki məhz bu amillər hər şeydən əvvəl insanların informasiya tələbatlarına təsir edirlər. Peşə-əmək fəaliyyətinin növü, insanın maddi və mənəvi istehsal prosesində tutduğu yer, ümumi təhsil səviyyəsi, kitabla, biblioqrafik vəsaitlə müstəqil işləmək bacarığının olması, ailə vəziyyəti, yaşı, cinsi, məişət şəraiti və s.

Son illər pedaqoji sahə izrə informasiya tələbatının fərdi şəkildə formalaşmasına təsir edən psixoloji amillərin öyrənilməsinə də diqqət artmışdır. Bu amillər aşağıdakılardır: aktivlik və passivlik, səbəb və məqsədlər, xarakterik xüsusiyyətlər (əsəbilik, hövsələsizlik, utancaqlıq, biblioqrafla informasiya istifadəçi arasında psixoloji uyğunlaşma) və s. Bütün bunlar sahə mütəxəsislərinə biblioqrafik xidmət zamanı mütləq nəzərə alınır [3, 69].

Lakin biblioqrafik nöqtəyi-nəzərdən istifadəçinin peşə fəaliyyəti dairəsi və vəzifə statusuna əsasən differensiasiyası daha böyük maraq doğurur. Məsələn, Təhsil Nazirliyinin kitabxana sistemində informasiya istifadəçiləri belə qruplaşdırılmışdır:

1. Təhsil sahəsinin rəhbər işçiləri;
2. Alim və mütəxəsislər;
3. Aspirant, magistrant və tələbələr;
4. Digər oxucu qrupları.

Pedaqoji elmlər üzrə biblioqrafik informasiya təminatı sistemində daxil olan kitabxanalar içərisində Təhsil Problemləri İnstitutunun Elmi Kitabxanası və Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası pedaqoji elmlər üzrə biblioqrafik təminat sisteminin əsas həlqələri olduğuna görə onların biblioqrafik fəaliyyətləri haqqında daha ətraflı məlumat verməyi qərara aldıq.

Qeyd olunduğu kimi, Azərbaycanda pedaqoji elmin inkişafı 1931-ci ildə Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutunun yaranması ilə daha da sürətləndi. 2001-ci ildə İnstitutun adı dəyişdirilərək Təhsil Problemləri İnstitutu oldu. Hazırda instituta Rusiya Təhsil Akademiyasının akademiki, professor A.Mehrabov rəhbərlik edir. İnstitutda

təhsil sisteminin bütün struktur bölmələrini əhatə edən problemlər üzrə–təhsil sisteminin yeni normativ-hüquqi, iqtisadi və informasiya bazasının yaradılması, yeni tipli təhsil müəssisələrinin, komplekslərin təşkili, təhsil sisteminin varisliyini təmin edən prinsiplərin elmi, elmi-metodik əsaslarının və təşkilati mexanizminin işlənməsi, ilkin kadr hazırlığı, ixtisasartırma və yenidən hazırlanmanın təşkilati mexanizmi, təhsil sisteminin idarə olunmasında səlahiyyətlərin bölüşdürülməsi, idarəetmənin demokratikləşdirilməsi mexanizminin yaradılması, təhsil sisteminin yeni iqtisadi modelinə keçidlə bağlı normativlərin müəyyən edilməsi, təlimin texniki vasitələri və kompüterləşmənin yeni mexanizminə keçidin təmin olunması, bazar iqtisadiyyatının tələbatına uyğun təhsil sisteminin strukturunun formalaşması, ümumi və peşə-ixtisas təhsilinin yeni məzmununun, milli kurrikulumun, yeni qiymətləndirmə sisteminin hazırlanması, təhsilin dinamik inkişafını və yüksək keyfiyyətini təmin edən, dövlət və ictimaiyyətin səmərəli əlaqələndirilməsini tənzimləyən normativlərin elmi, pedaqoji, psixoloji və metodiki əsaslarını işlənməsi istiqamətində tədqiqatlar davam etdirilir [1,39].

Təhsil Problemləri İnstitutunun Elmi Kitabxanası bu elmi tədqiqat işlərinin yerinə yetirilməsində mütəxəssislərə nəinki yardım edir, onların biblioqrafik informasiya təminatını həyata keçirir, sahə üzrə biblioqrafik informasiya təminatı sisteminin mühüm həlqəsini təşkil edir. Kitabxana 1931-ci ildən fəaliyyət göstərir. Kitabxananın ilk fondu bir neçə yuz kitabdan ibarət olmuşdur. 1934-cü ildə beş nəfər görkəmli pedaqoq və metodistlərdən ibarət Elmi Kitabxana şurası təşkil olundu. Onların rəhbərliyi altında kitabxana elmi-pedaqoji istiqamət aldı. Yarandığı gündən kitabxanaya Y.Kavalyovskaya (1932), Y.Qiyasbəyov (1933), E.Baqri (1933-1937), T.Kçemen (1938-1941), T.Süleyman (1941-1942), L.Poroşko (1942-1943), A.Rəhimzadə (1943), Q.Balivin (1943-1950), M.Rzaquliyev (1951-1960), S.Hüseynova (1960-1993), F.Şükürova (1998-2001), S.Məmmədova (2001-ci ildən indiyə qədər) rəhbərlik etmişlər. Hazırda ştat cədvəli üzrə kitabxanada 4 nəfər işçi – şöbə müdiri S.Məmmədova, elmi işçi I.Bayramova, elmi işçi V.Bayramov və Ə.Qurbanova çalışır. Kitabxananın fondu hər il yeni elmi-pedaqoji ədəbiyyat hesabına artır [1, 276].

Kitabxananın əməkdaşları ayrı-ayrı şəxslərdən və təşkilatlardan pedaqoji, psixoloji, metodik ədəbiyyat toplamış, get-gedə kitabxana fondu planlı şəkildə yeni elmi-pedaqoji ədəbiyyat hesabına daha da artmışdır. Hazırda kitabxananın fondu (kitab, kitabça, avtoreferat, qəzet və jurnallar) 67 min nüsxəyə çatmışdır. Fond elmin bütün sahələri üzrə komplektləşdirilmişdir. Bununla belə profilə uyğun olaraq pedaqogika, psixologiya və təhsilin müxtəlif sahələri üzrə ədəbiyyat fondnda üstünlük təşkil edir. Kitabxananın fondu hər il yeni pedaqoji ədəbiyyat hesabına artır. Respublikanın heç bir kitabxanasında olmayan nadir pedaqoji və psixoloji ədəbiyyatı bu kitabxanadan tapmaq olar.

Kitabxananın fondu sistemli kataloqda öz əksini tapmışdır. Kitabxananın soraq-biblioqrafiya aparatının ümumi həcmi 35 min kartoçkadan ibarətdir. Kitabxanada İnstitutda fəaliyyət göstərmiş və hazırda fəaliyyət göstərən əməkdaşların elmi-tədqiqat işlərini əks etdirən ayrıca kartoteka yaradılmışdır ki, bu da mütəxəssislərin biblioqrafik informasiya təminatını daha operativ ödəməyə imkan verir. Hazırda kitabxanada Azərbaycan və rus bölmələri, dövrü mətbuat bölməsi, nadir kitablar fondu bölməsi fəaliyyət göstərir və bu fondnda 100 il bundan qabaq nəşr edilmiş çox qiymətli əsərlər toplanmışdır.

Dövrü mətbuat bölməsində minlərlə qəzet və jurnal toplanmışdır. Hazırda kitabxana Rusiyadan 15 adda, Azərbaycandan isə 11 adda qəzet və jurnalı abunə yolu ilə alır. Fondun zənginləşməsində institut əməkdaşları da fəallıq göstərmiş, professorlardan Y.Kərimov, Ə.Ağayev, A.Abbasov, R.Əliyev, S.Qasimov, V.Xəlilov, Ə. Abbasov və başqaları vaxtaşırı yeni nəşr olunmuş əsərlərini kitabxanaya hədiyyə etmişlər. Təkcə 2005-ci ildə institutun ümumi şöbəsindən 175 ədəd metodik və tövsiyə *врсати*, ali və orta təhsil şöbəsindən 535 ədəd proqram, müxtəlif mənbələrdən isə 1580 ədəd kitab alınmışdır [16, 276]. Latın qrafikasına keçilməsilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin «Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə nəşr olunmuş Azərbaycanın yazıçı və şairlərinin 1000-ə yaxın əsəri, dünya ədəbiyyatından seçmələr, lüğətlər və ensiklopediyalar və s. nəşrlər kitabxananın fonduna daxil olmuşdur.

Kitabxananın əsas vəzifələrindən biri oxuculara biblioqrafik informasiya xidmətinin göstərilməsidir. Yarandığı ilk dövrlərdə kitabxana yalnız İnstitut əməkdaşlarına xidmət edirdi. İndi

kitabxananın daimi oxucularının sayı 1000-ə çatmışdır. Eyni zamanda kitabxana yalnız İnstitut əməkdaşlarına deyil, bütün elmi-tədqiqatla məşğul olan pedaqoji ictimaiyyətə xidmət göstərir. Oxucuların tərkibi akademiklərdən, professorlardan, elmi işçilərdən, aspirantlardan, dissertantlardan, müəllimlərdən, magistrlardan, tələbələrdən və şagirdlərdən ibarətdir.

Kitabxana ən çox elmi-tədqiqatla məşğul olan elmi işçilərin biblioqrafik informasiya təminatını həyata keçirir. Onların sorğularına uyğun olaraq biblioqrafik arayış tərtib edir, yeni çıxmış əsərlərlə istifadəçiləri tanış etmək üçün kitab sərgiləri, oxucu konfransları, yeni kitabların təqdimatını, müzakirəsini keçirir və digər kütləvi tədbirlər təşkil edir. Fondada olmayan kitabların kitabxanalararası abonoment (KAA) vasitəsilə istifadəçilərə çatdırılmasında kitabxananın xidməti böyükdür. Belə ki, o, Milli Kitabxana, Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxana və Rusiyanın bir çox kitabxanaları ilə əlaqə yaradaraq KAA vasitəsilə minlərlə kitabı oxuculara çatdırır.

Son illər elmi-tədqiqatların sürətli inkişafı informasiya axınının sürətlənməsinə gətirib çıxardığından kitabxananın qarşısında daha mühüm vəzifələr qoymuşdur. Bu vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün kitabxanada son vaxtlar müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqinə başlamış və elektron kataloqun yaradılması istiqamətində müəyyən işlər görülür. Lakin kitabxanada elektron kataloqun yaradılması, fondun maşın yaddaşına köçürülməsi, biblioqrafik məlumat bazasının yaradılması sahəsində nöqsanlar var. Bu sahədə işin gedişini sürətləndirmək və istifadəçilərin İnternet xidmətindən istifadə edə bilməsi üçün tədbirlərin görülməsi vacibdir.

Ölkəmizdə pedaqoji sahədə biblioqrafik fəaliyyəti həyata keçirən, elmi, sosial-mədəni həyat üçün çox zəruri olan kitabxanalardan biri də Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasıdır (REPK). REPK Azərbaycan Respublikası Nazirlər Sovetinin 24 iyun 1982-ci il tarixli 335 sayılı qərarına əsasən yaradılmış, 3 oktyabr 1983-cü ildə 161 nömrəli məktəbin binasında fəaliyyətə başlamışdır. 1985-ci ildə Respublika Mərkəzi Müəllimlər İnstitutunun binasına köçürülmüşdür [5, 25].

Azərbaycan Respublikası üzrə elmi-pedaqoji ədəbiyyatın milli kitabsaxlayıcısı, Təhsil Nazirliyinin çoxsaylı kitabxanalarının elmi-metodik mərkəzi funksiyalarını yerinə yetirən, təhsil ocaqlarında

çalışan və ya təhsil alan yüz minlərlə oxucunun kitabxanalara olan ehtiyaclarını vahid istiqamətə yönəldən və ədəbiyyatla təmin edən Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası yarandığı 25 il ərzində bir sıra çətinliklərə və maneələrə baxmayaraq öz işini layiqincə yerinə yetirməyə çalışır.

REPK iki dəfə özünün fəaliyyətinin hüquqi elmi təminatını yaradan Əsasnamə qəbul etmişdir. Bu əsasnamələrin birincisi 1983-cü il martın 5-də keçmiş Maarif Nazirliyi tərəfindən, digəri 1993-cü il aprel ayının 8-də, sonuncusu isə 2002-ci ildə Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmişdir [4]. «Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının Əsasnaməsi»nin ümumi müddəalarında kitabxananın elmi və sosial funksiyası öz əksini tapır. Əsasnamədə deyilir: «Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası elmi sahəvi kitabxanadır. Respublikada təhsil işçilərinə, təhsil sistemində fəaliyyət göstərən mütəxəssislərə, Nazirliyin kitabxana şəbəkəsinə informasiya-bibliografya xidmətini həyata keçirən elmi-metodik və əlaqələndirmə mərkəzidir. REPK-a vahid elmi-pedaqoji informasiya sisteminə daxildir, respublikada elmi-pedaqoji ədəbiyyatın əsas kitab saxlayıcısıdır». Qeyd etmək lazımdır ki, qəbul edilmiş bir sıra rəsmi sənədlər, görülən tədbirlər, elmi axtarışlar, ölkə hüdudlarından kənar da olan əsaslı kitabxanalarla elmi və mədəni əlaqələr kitabxanada işin təşkilinə müsbət təsir göstərmişdir.

REPK-nın çoxsahəli fəaliyyətinin mühüm qollarından biri Təhsil Nazirliyinin kitabxana sisteminə elmi-metodik rəhbərlik işinin təşkilidir. Kitabxana Təhsil Nazirliyinin 45 milyon fonda malik 5 minə yaxın müxtəlif funksiyalı kitabxanalarına metodik rəhbərlik edir [135, 3]. Bu çətin və məsuliyyətli işin öhdəsindən kitabxananın rəhbərliyi bacarıqla gəlir. Kitabxana Nazirliyin bütün kitabxanalarına elmi-metodik rəhbərlikdə ümumi prinsipləri əsas götürməklə, işin tənzimlənməsini təmin etmək və metodistlərin məsuliyyətini artırmaq, cavabdehlik hissini gücləndirmək üçün zona-ərazi prinsipini əsas götürmüşdür: Bakı, Naxçıvan, Gəncə, Qarabağ, Lənkəran, Sumqayıt, Şirvan (Şamaxı), Sabirabad, Bərdə zonaları. Metodik rəhbərliyin müxtəlif forma və üsullarından bacarıqla istifadə edən kitabxana müxtəlif məsələlərə dair onlarla metodik vəsait və təlimat hazırlayıb çap etdirmiş, problem xarakterli və təcrübə əhəmiyyətli məsələlərə daha çox üstünlük vermişdir. Məsələn, «Azərbaycan Respublikası Təhsil

Nazirilyi sisteminə daxil olan kitabxanalara metodik rəhbərliyin yenidən qurulması» (Bakı, dekabr, 1992), «KBT-nın məktəb kitabxanalarında tətbiq edilməsi» mövzusunda seminar-müşavirələr, «Uşaq və gənclərin kitab həftəsi» ilə bağlı bölgələrdə maraqlı tədbirlər, «Kitabxana və uşaqların bədii tərbiyəsi», «Ümumtəhsil və peşə-məktəbi islahatlarının əsas istiqamətləri və məktəblilərə kitabxana-biblioqrafiya xidmətinin təşkili» mövzusunda elmi-praktik konfrans keçirilmişdir. 15 mart 1996-cı ildə «Müasir dövrdə ümumtəhsil və texniki-peşə məktəb kitabxanalarının vəziyyəti və inkişaf problemləri» adlı elmi-nəzəri və təcrübi konfransı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Kitabxanaçılar Cəmiyyəti ilə birlikdə keçirmişdir [5, 34].

Kitabxananın biblioqrafik fəaliyyəti dedikdə kitabxananın bütün biblioqrafik vasitələrdən istifadə etməklə qarşısına qoyduğu vəzifələri müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilməsinin təmin edilməsinə yönəldilmiş tədbirlər kompleksi başa düşülür. Kitabxananın biblioqrafik fəaliyyətinin təşkilinin əsas istiqamətlərini belə ümumiləşdirmək olar: kitabxananın soraq-biblioqrafiya aparatının təşkili; müxtəlif məqsəd və oxucu istiqamətinə malik biblioqrafik vəsaitlərin tərtibi; soraq-biblioqrafiya xidməti; biblioqrafik informasiya xidməti; biblioqrafik biliklərin təbliği; elmi-tədqiqat işi. REPK-da biblioqrafik fəaliyyətin təşkili və gedişi bu vəzifələrin müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsinə yönəldilir.

REPK-nın biblioqrafik fəaliyyətinin təşkilində “Elmi informasiya və biblioqrafiya” şöbəsinin çox mühüm rolu vardır: şöbənin işinin müstəqil dövlətimizin və hökumətimizin xalq maarifi, məktəb və kitabxana haqqında qərar və göstərişlərindən irəli gələn vəzifələr əsasında qurulması; respublikamızın dövlət sənədlərinin məktəb kitabxanalarında təbliğinə nail olunması; soraq-biblioqrafiya və biblioqrafik informasiya xidmətinin həyata keçirilməsi; soraq-biblioqrafiya aparatı üzərində iş; pedaqoji kadrlara xalq maarifi və pedaqogikaya dair cari elmi-informasiya, biblioqrafiya işinin təşkili; tövsiyə biblioqrafiya işinin təşkili; xalq maarifi və pedaqogikaya dair retrospektiv xarakterli biblioqrafik göstəricilərin tərtibi; kitabxana-biblioqrafiya biliklərinin fərdi və qrup halında təbliği; ümumi və mövzu kartotekalarının təkmilləşdirilməsi; biblioqrafik sorğuların ödənilməsi; ödənilmiş arayışlar fondunun təkmilləşdirilməsi.

Son illər kitabxananın informasiya istifadəçilərinin sayı cədvəldə göstərilədiyi kimi olmuşdur.

Cədvəl 1.

İllər	İnformasiya istifadəçilərin sayı
2000	14700
2001	14180
2002	13725
2003	13034
2004	12344
2005	12567
2006	14700
2007	15100
2008	15125
2009	15220
2010	15253

Cədvəldən görüldüyü kimi, kitabxananın informasiya istifadəçilərinin sayı son beş ildə bir qədər azalmış, və son iki ildə artmağa başlamışdır. Bu da kitabxananın yeni ədəbiyyatla lazımı dərəcədə komplektləşdirilməməsi ilə bağlı olmuş, son illər dövlətin kitabxanalara qayğısı nəticəsində bu məsələ qaydaya düşməyə başlamışdır.

Nümunə üçün REPK-nın 2001-ci il hesabatını götürək. Hesabata əsasən demək olar ki, həmin ildə kitabxanaya 3114 nüsxə ədəbiyyat daxil olmuşdur. Onlardan 3409 nüsxəsi kitablar və 5 nüsxəsi jurnallardır. Daxil olan ədəbiyyatdan 989 nüsxəsi ictimai-siyasi ədəbiyyat, 1200 nüsxəsi pedaqoji ədəbiyyat, 842 nüsxəsi elmlərarası ədəbiyyat, 383 nüsxəsi isə digər sahələr üzrə ədəbiyyat olmuşdur. 2001-ci ildə alınmış ədəbiyyatın 1464 nüsxəsi Azərbaycan, 1950 nüsxəsi isə rus dilində olan ədəbiyyatdır. 12567 nəfər oxucusu olan REPK-da ildə yuxarıda göstərilən miqdarda ədəbiyyatın daxil olması nisbətən aşağı göstəricidir [4].

Müxtəlif məzmunlu sorğuların yerinə yetirilməsində, pedaqoji elmlərin biblioqrafik informasiya təminatında REPK-da təşkil olunmuş soraq-biblioqrafiya aparatının mühüm əhəmiyyəti vardır. Elmi-metodik əsaslarla təşkil olunmuş soraq-biblioqrafiya aparatı

kitabxananın bütün biblioqrafik fəaliyyətinin zəruri əsasıdır. Onun köməkliyi ilə informasiya istifadəçilərinə soraq-biblioqrafiya, biblioqrafik informasiya xidməti həyata keçirilir, kitabxana-biblioqrafiya bilikləri təbliğ edilir, kitabxana işçiləri tərəfindən tərtib olunan biblioqrafik vəsaitlər üçün ədəbiyyatın biblioqrafik axtarışında mühüm mənbə olur.

Məlumdur ki, soraq-biblioqrafiya aparatının quruluşu bütün kitabxanalarda eyni şəkildə olmur. O, kitabxanalarda biblioqrafik işin təşkili səviyyəsinə, kitabxananın profilinə uyğunlaşdırılır. Soraq-biblioqrafiya aparatının həcmi və tərkibi kitabxananın profilinə tamamilə uyğundur. Soraq-biblioqrafiya aparatını tərtib etməkdə əsas məqsəd REPK-nın fondunun məzmununu tam açmaqdan ibarətdir. Fondun həcmindən, kitabxananın tipindən və profilindən asılı olmayaraq soraq-biblioqrafiya aparatının tərkibinə aşağıdakı əsas hissələr daxildir:

- 1) Soraq və biblioqrafik nəşrlər fondu;
- 2) Kataloq və kartoteka sistemi.

Fəaliyyət göstərdiyi 25 ildə kitabxana zəngin soraq-biblioqrafiya aparatı yarada bilmişdir. Bu işdə kitabxananın «Elmi informasiya və biblioqrafiya», «Elmi kitabışləmə» və «Kitab mübadiləsi» şöbələrinin xüsusi rolu vardır.

Soraq-biblioqrafiya aparatının mühüm tərkib hissələrindən biri olan soraq və biblioqrafik nəşrlər fondu kitabxananın informasiya potensialının əsas daşıyıcısı hesab olunur. Biblioqrafik fəaliyyət haqqında Dövlət Standartında (QOST.7.0-84) göstərilir ki, «soraq və biblioqrafik nəşrlər fondu biblioqrafik fəaliyyətin bütün prosesləri üçün zəruri olan kataloq və kartoteka kartoçkaları istisna olmaqla, özündə əsas və direktiv xarakterli materialları, məlumat nəşrlərini və biblioqrafik vəsaitləri əhatə edən kitabxananın soraq-biblioqrafiya aparatının bir hissəsidir».

Soraq və biblioqrafik nəşrlər fondu soraq-biblioqrafiya aparatının tərkib hissəsi kimi biblioqrafik fəaliyyətin bütün proseslərinin həyata keçirilməsi üçün vacib olan əsas və direktiv xarakterli materialları, məlumat nəşrlərini, biblioqrafik nəşrləri, universal və sahəvi biblioqrafik vəsaitləri özündə əks etdirir. Kitabxananın soraq və biblioqrafik nəşrlər fondunda əsas və direktiv materiallar kimi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, dövlətin qərarları,

qanunları, məcmuələri, müxtəlif rəsmi sənədlər, görkəmli dövlət xadimlərinin əsərləri, həmçinin xalq maarifinə dair qərar və qətnamələr toplanır. Bu fondada həm də zəngin məlumat nəşrləri, bibliografik göstəricilər öz əksini tapır. Məlumat nəşrlərinin faktoqrafik materiallarla, rəqəm göstəricilərlə, statistik məlumatlarla, sahəvi terminlərlə zəngin olması mütəxəssislərin sorğularının ödənilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Soraq və bibliografik nəşrlər fondunda toplanmış məlumat nəşrlərindən «Böyük Sovet Ensiklopediyası»nın 1-ci nəşri, ASE-nin tam komplekti (10 cildə), «Uşaq Ensiklopediyası», «Pedaqoji Ensiklopediya» və başqa sahəvi ensiklopediyalar oxucu sorğularının ödənilməsində mühüm rol oynayır. Müxtəlif xarakterli və məzmunlu lüğətlər («Rusca-Azərbaycanca, Azərbaycanca-rusca» (3 cildə), «Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti», «Pedaqogika və psixologiya terminləri lüğəti» «Azərbaycan türkcəsi sözlüyü» (2 cildə), «Alman-rus maliyyə krediti lüğəti», «Hüquq terminlərinin izahlı lüğəti», «Rus-İngilis-İngilis-rus izahlı lüğəti», «Diplomatiya lüğəti»), müxtəlif dillərdə danışq kitabları informasiya istifadəçilərinin bibliografik təminatında mühüm rol oynayır. Soraq və bibliografik nəşrlər fondunda olan qiymətli nəşrlərdən biri də pedaqogika sahəsinə aid terminlər lüğətidir. Belə lüğətlərdən biri «Pedaqogika və psixologiya terminləri lüğəti» 1958-ci ildə Azərbaycan MEA-da nəşrə hazırlanmış və nəşr olunmuşdur.

Terminologiya məsələləri pedaqogika elminin aktual problemlərindən biridir. Pedaqoji terminologiya pedaqogika elminə aid olan mühüm anlayışları- pedaqoji proses, fakt və hadisələri leksik-terminoloji vahidlər vasitəsilə əks etdirir. Hal-hazırda cəmiyyətdə gedən ictimai-siyasi proseslər, köklü və əsaslı dəyişikliklər pedaqoji terminologiyada da öz təsirini göstərmişdir. Pedaqoji terminlərin bir hissəsi köhnəlmiş, istər-istəməz ana dilimizin lüğət tərkibindən çıxmağa başlamışdır. Bir sıra pedaqoji anlayış və proseslərin adı isə yeniləşdirilmişdir. Bunu nəzərə alan Azərbaycan Dillər Universitetinin pedaqogika kafedrasının əməkdaşları 2005-ci ildə «Azərbaycan milli izahlı ensiklopedik pedaqoji lüğət» hazırlamışlar. Lüğətin hazırlanmasında əsas məqsəd nəzəri və əməli pedaqoji fəaliyyətdə işlədilən başlıca məhfumların mahiyyətinə aydınlıq gətirmək, pedaqoji məhfumların həm təlim-tərbiyə iştirakçıları, pedaqoji elm nümayən-

dələri, eyni zamanda ictimaiyyət tərəfindən, birmənalı başa düşülməsinə nail olmaqdır. Yeni lüğət pedaqoji elmlərin biblioqrafik informasiya təminatında da mühüm rol oynayır. REPK-nın soraq biblioqrafik nəşrlər fondunda bu lüğət mühüm yer tutur və pedaqogika sahəsinə aid yeni ensiklopedik nəşrlərə, sözlüyə və pedaqoji lüğətlərə böyük ehtiyac var.

İnformasiya istifadəsilərinin sorğularının ödənilməsində biblioqrafik göstəricilərin əvəzsiz rolu vardır. Bu biblioqrafik vəsaitlər cari, retrospektiv və tövsiyə xarakterli göstəricilərdir. Ümumi xarakterli göstəricilərdən Kitab Palatasının orqanı olan «Azərbaycan mətbuat salnaməsi» və «Birillik Azərbaycan kitabı»nın 1985-ci ilə kimi olan buraxılışlarını, ümumi repertuar tipli «Azərbaycan kitabı»nın (1780-1920) I cildini (1963), «Azərbaycan kitabı»nın (1920-1940) (1982) II cildinin I kitabını misal göstərə bilərik. Fondada «Elmi informasiya və biblioqrafiya» şöbəsinin hazırlayıb çap etdirdiyi “Yeni kitablar. Xalq maarifi. Pedaqogika. Pedaqoji elmər” cari və retrospektiv informasiya bülleteni xüsusi yer tutur. Bu informasiya göstəricisi bu gün artıq çap olunmasa da oxucuların retrospektiv məlumat axtarış mənbəyi kimi öz əhəmiyyətini qoruyub saxlamışdır.

Soraq və biblioqrafik nəşrlər fondunda «V.İ.Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutu: Qiyabi şöbə üzrə vəsait nəşrinin sistemli göstəricisi (1938-1962): mülahizəli tövsiyə ədəbiyyat göstəricisi / Tərtib ed.: Ş.Hüseynova (1963); F.A.Rüstəmovun «Azərbaycan pedaqoji biblioqrafiyası: Məktəb və pedaqogika tarixinə dair ədəbiyyat (1940-1990-cı illər)» (1995) adlı sırf sahəvi retrospektiv biblioqrafik göstəricisi və s. xüsusi yer tutur. Fondada tanınmış pedaqoq alimlərə həsr olunmuş şəxsi biblioqrafik göstəricilər də toplanmışdır. Bunlardan «Əhməd Seyidov» (1990), «Professor H.M.Əhmədovun əsərlərinin izahlı biblioqrafiyası» (1990), «Akademik Mehdi Mehdizadə» (1992), «Zahid İbrahim oğlu Qaralov» (1994), «Yəhya Şəfi oğlu Kərimov» (1997), «Akademik Hüseyn Mustafa oğlu Əhmədov» (1997), «Professor Vidadi Xəlilov» (1999), «Professor Rəfiqə Mustafayeva» (2007) başqa vəsaitləri göstərə bilərik.

Hazırda soraq-biblioqrafik nəşrlər fondunda 3230 adda müxtəlif xarakterli soraq ədəbiyyatı və biblioqrafik mənbələr toplanmışdır [4].

Soraq və biblioqrafik nəşrlər fondunun tərkib hissələrindən biri də ödənilmiş arayışlar fondudur. «Ödənilmiş arayışlar fondu kitabxananın soraq-biblioqrafik nəşrlər fondunun bir hissəsi olub, özündə əvvəllər yerinə yetirilmiş yazılı biblioqrafik arayışların surətini cəmləşdirir» (QOST 7.0-84). Kitabxana müntəzəm olaraq ayrı-ayrı oxuculardan daxil olmuş sorğular əsasında yazılı arayışlar tərtib edir. Həmin mövzularda sorğuların ola biləcəyini nəzərə alaraq, vaxta qənaət etmək məqsədilə ödənilmiş arayışların bir nüsxəsini bu fondada saxlayır. İstifadəçi sorğusu əsasında bir sıra mövzularda arayışlar tərtib olunmuşdur. Bunlardan «Təhsil konsepsiyası», «DQMR-nın problemləri, «Tərbiyə nəzəriyyəsi», «Ailə tərbiyəsi», «Kiçikyaşlı məktəblilərin psixoloji xüsusiyyətləri», «Ümumtəhsil məktəblərində fənlər arası əlaqənin təşkili xüsusiyyətləri», «Ümumtəhsil məktəblərində beynəlmiləl tərbiyə», «Pedaqoji kadrların şəxsi təhsili» və s. arayışları qeyd etmək olar.

Qeyd etdiyimiz kimi, soraq-biblioqrafiya aparatının ikinci tərkib hissəsi kataloq və kartoteka sistemidir. Kataloq və kartoteka sistemi biblioqrafik işin ümumi strukturunda mühüm yer tutur və biblioqrafik xidmətin əhatə dairəsinin genişləndirilməsində vacib məsələlərdən biri hesab edilir. REPK-nın kataloq və kartoteka sistemində aşağıdakılar daxildir: 1. Baş kataloq (Azərbaycan, rus və xarici dillərdə); 2. Əlifba kataloqu (Azərbaycan, rus və xarici dillərdə); 3. Sistemli kataloq (Azərbaycan, rus və xarici dillərdə); 4. Jurnal və qəzet məqalələrinin sistemli kartotekası; 5. Jurnal və qəzet məqalələrinin mövzu kartotekası; 6. Dissertasiyaların və avtoreferatların kartotekası; 7. Mikrofiş və mikrofilmlərin kartotekası.

Kitabxanada tərtib olunmuş əlifba kataloqu müəllif və sərəlvhə üzrə axtarışı asanlaşdırırsa, sistemli kataloq mövzu üzrə axtarışı təmin etmiş olur.

Soraq-biblioqrafiya aparatının mühüm komponentlərindən biri də biblioqrafik kartotekalardır. Kartotekalarda geniş miqyasda müxtəlif nəşrlərdən materialların analitik təsviri verilir. Onlar bir tərəfdən soraq-biblioqrafiya aparatının müstəqil hissəsi olub, ona daxil olan sənədlərin mövzusuna, məzmununa və növünə, məqsəd və oxucu istiqamətinə və digər parametrlərə görə tez-tez dəyişə bilirlər.

Əks etdirdiyi məlumatın çoxluğuna görə əsas yeri jurnal və qəzet məqalələrinin sistemli kartotekası tutur. Bu kartoteka oxucuların ən

çox müraciət etdikləri kartotekadır. Bununla əlaqədar olaraq son illərdə kartoteka xeyli zənginləşdirilmiş, rubrikaların sayı xeyli artmışdır. Məsələn, 1996-cı ildə 18, 1997-ci ildə 21, 1998-ci ildə 28, 1999-cü ildə 33, 2000-ci ildə 36, 2001-ci ildə 30, 2002-ci ildə 38, 2003-cü ildə 39, 2004-cü ildə 41 yeni rubrika açılmışdır [4].

Kitabxanada fəaliyyət göstərən mövzu kartotekaları mühüm siyasi, elmi, mədəni əhəmiyyəti olan hadisələrə əlamətdar tarixi günlərlə, yubileylərlə əlaqədar olaraq təşkil edilir. Məsələn 20 yanvar hadisələri, Xocalı soyqırımı, Qarabağ müharibəsi, Azərbaycan Demokratik Respublikası, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbulu, Kitabxana işi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının «Qanunu»nun müzakirəsi və s. onlarla bu kimi aktual mövzularda təşkil olunmuş kartotekaları misal göstərmək olar.

Alim və mütəxəssislərin, elmi tədqiqat işi ilə məşğul olan oxucuların ən çox müraciət etdikləri kartoteka dissertasiyaların avtoreferatları kartotekasıdır. Belə ki, pedaqoji elmlər üzrə aparılan elmi-tədqiqat işlərinin nəticələri dissertasiyalarda öz əksini tapır. Ona görə də hər bir mütəxəssis hər hansı bir problem üzərində işləyərkən ilk növbədə dissertasiyaların, mikrofiş və mikrofilmlərdə olan elmi işlərin kartotekasına müraciət edir. Kitabxananın hesabatından aydın olur ki, həmin kartoteka mütəxəssislərin biblioqrafik informasiya təminatında mühüm bazadır.

REPK-da biblioqrafik işin təşkili sahəsində oxucular arasında biblioqrafik biliklərin təbliği də mühüm əhəmiyyətə malikdir. Biblioqrafik biliklərin təbliğində əsas məqsəd kitabxananın kataloq və kartoteka sistemindən, müxtəlif biblioqrafik mənbələrdən oxucuların istifadəsini asanlaşdırmaq və bununla da onları fəal axtarışa cəlb etməklə artıq vaxt itkisinin qarşısını almaqdır.

Göründüyü kimi, REPK tələbatçı sorğularını hərtərəfli təmin etmək məqsədilə mükəmməl soraq-biblioqrafiya aparatı yaratmış, onu daha da təkmilləşdirmək üçün mövcud imkanlardan bacarıqla istifadə edə bilmişdir. Bununla belə son illərdə yeni ədəbiyyatın az miqdarda və qeyri-müntəzəm daxil olması ilə əlaqədar olaraq dövrü mətbuata abunə yazılışının, xarici kitab və jurnalların alınmasının məhdudluğu soraq-biblioqrafiya aparatında yeni nəşrlərin əks olunmasında bir sıra maneələr yaradır.

REPK-da sənədlərin emalı prosesində, o cümlədən biblioqrafik informasiyanın işlənməsində yeni texnologiyalar tətbiq olunur, kompüter texnikasından istifadə edilir. İlk növbədə kitabxanaya yeni daxil olan nəşrlərin biblioqrafik təsvirləri beynəlxalq maşın formatı (UNIMARK) və proqram təminatı əsasında kompüterə daxil edilir. Bu əsasda REPK-nın biblioqrafik məlumat bazası yaradılır, onun gələcəkdə beynəlxalq şəbəkə sisteminə qoşulması nəzərdə tutulur, soraq-biblioqrafik aparatın retromassiv hissəsi də xronoloji ardıcılıqla bazaya daxil edilir. Bu, biblioqrafik axtarışı asanlaşdırır, vaxt itkisinin qarşısını alır, istifadəçilərə operativ biblioqrafik xidmət göstərilməsinə şərait yaradır.

Məlumdur ki, biblioqrafik fəaliyyət biblioqrafiyalaşdırma və biblioqrafik xidmətdən ibarət iki əsas prosesi özündə birləşdirir. Onların da özlərinəməxsus metodik əsasları vardır. Biblioqrafiyalaşdırma biblioqrafik informasiyanın hazırlanması və biblioqrafik vəsait formasına salınması prosesidir. Biblioqrafik xidmət prosesinin əsas mahiyyəti isə biblioqrafik informasiyanı istifadəçiyə çatdırmaqdan ibarətdir. Son illər biblioqrafik xidmətlə əlaqədar çap olunmuş nəzəri mənbələrdə onun iki qaydada aparıldığı qeyd olunur: 1. Soraq-biblioqrafiya xidməti; 2. Biblioqrafik informasiya xidməti. REPK-da da biblioqrafik xidmət bu qaydalara uyğun gəlir.

Kitabxanada aparılan biblioqrafik xidmətin əsas qaydalarından biri soraq-biblioqrafiya xidmətidir. Soraq-biblioqrafiya xidmətinin operativliyi və keyfiyyəti bir sıra amillərdən asılıdır. Bu amillər kitabxananın informasiya potensialından, soraq-biblioqrafiya aparatının vəziyyətindən, biblioqrafın hazırlığından və təcrübəsindən, istifadəçinin savadından və s. İbarətdir. Soraq-biblioqrafiya xidməti istifadəçilərin birdəfəlik sorğularına uyğun olan biblioqrafik xidmətdir. Birdəfəlik sorğunun və ona verilən cavabın mövcudluğu soraq-biblioqrafiya xidmətinin xarakterik və məcburi xüsusiyyətləridir. Kitabxanada soraq-biblioqrafiya xidmətinin daha ümumi formada mahiyyəti «tələbatçının sorğusu-biblioqrafın cavabı» münasibətində özünü göstərir və burada da birinci ünsür prosesin başlanğıcı, ikincisi isə nəticəsidir [3].

Soraq-biblioqrafiya xidməti istifadəçilərin birdəfəlik sorğusu əsasında həyata keçirilir. Kitabxanaya daxil olan müraciət sorğu, ona verilən cavab isə arayış adlandırılır. Elmin son nailiyyətləri, ayrı-ayrı

elm sahələrinə dair problemlərlə bağlı REPK-ya daxil olan sorğuların və ona cavab olaraq tərtib edilən arayışların sayı gündən-günə artır. REPK-da hər il 5-6 minə qədər şifahi və yazılı arayış yerinə yetirilir [127]. Buna "Azərbaycan Demokratik Respublikası dövründə maarif və mədəniyyət", "Azərbaycan məktəblərində tərbiyə işinin təşkili", "Xalq təhsilinin idarəetmə sisteminin yeniləşdirilməsi haqqında", "Respublika dövrü mətbuatında xalq təhsili haqqında materiallar" və s. mövzularındakı arayışları misal göstərmək olar. Kitabxanada şifahi arayışlara nisbətən yazılı arayışlar az yerinə yetirilir. Belə ki, 1996-cı ildə 6000 biblioqrafik arayış (onlardan 5950 şifahi, 50 yazılı), 1997-ci ildə 5300 biblioqrafik arayış (5220 şifahi, 80 yazılı), 1998-ci ildə 5000 biblioqrafik arayış (4950 şifahi, 50 yazılı), 1999-cü ildə 2500 biblioqrafik arayış (2460 şifahi, 40 yazılı), 2000-ci ildə 2876 biblioqrafik arayış (2856 şifahi, 20 yazılı), 2001-ci ildə 4640 biblioqrafik arayış (4600 şifahi, 40 yazılı), 2002-ci ildə 6005 biblioqrafik arayış (5970 şifahi, 35 yazılı), 2003-cü ildə 4720 biblioqrafik arayış (4665 şifahi, 55 yazılı), 2004-cü ildə 5000 biblioqrafik arayış (4950 şifahi, 50 yazılı), 2005-ci ildə 3260 biblioqrafik arayış (3220 şifahi, 40 yazılı) yerinə yetirilmişdir [4].

REPK-da həyata keçirilən biblioqrafik xidmətin əsas istiqamətlərindən biri də biblioqrafik informasiya xidmətidir. Biblioqrafik informasiya xidməti fonda yeni daxil olan ədəbiyyat haqqında tələbatçıya onun sorğusunu gözləmədən və ya daimi sorğulara uyğun olaraq operativ cari biblioqrafik informasiya çatdırmaq məqsədini güdür. Biblioqrafik informasiya xidmətinin özünün də iki növünü fərqləndirmək olar: fərqli (fərdi, qrup); fərqləndirilməyən (kütləvi). Fərqli biblioqrafik informasiya xidməti müəyyən qrup mütəxəssislərin sorğusu əsasında həyata keçirilən biblioqrafik xidmətdir. REPK-da informasiya xidmətinin tərkib hissəsi olan fərqli biblioqrafik informasiya xidmətindən geniş istifadə olunur. Fərqli informasiya xidmətini daha səmərəli təşkil etmək məqsədilə informasiya istifadəçilərin soraq və tələbatları diqqətlə öyrənilir. Bu sahənin oxucu qrupu say etibarilə azlıq təşkil edir. Lakin maarif, mədəniyyət, elm və texnikanın inkişafında, ölkənin elmi potensialının möhkəmləndirilməsində alim və mütəxəssislərin tarixi xidmətlərini heç nə ilə müqayisə etmək olmaz. REPK-da hazırda 352 nəfər fərdi abonentə xidmət göstərilir. Bunlardan 79 nəfəri Təhsil Nazirliyinin

rəhbər işçiləri, 76 nəfəri Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun işçiləri, 86 nəfəri Təhsil Problemləri İnstitutunun rəhbər işçiləri, 111 nəfəri pedaqogika sahəsinin mütəxəssisləridir [4].

Müasir şəraitdə fərqli bibliografik informasiya xidmətinin ən səmərəli formalarından biri “İnformasiyanın seçilmiş yayılması” sistemidir. Bu sistem vasitəsilə informasiya istifadəçilərinə informasiya ilə bərabər əks əlaqə talonları da göndərilir. Informasiya istifadəçisi talonda göndərilən informasiyanın nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğunu qeyd edib kitabxanaya geri qaytarır. Əks əlaqə talonu təhlil edilərək göndərilmiş informasiyanın nə qədər əhəmiyyətli olduğu və informasiya istifadəçisinin maraq dairəsi öyrənilir. Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, informasiya orqanlarında, o cümlədən kitabxanalarda geniş tətbiq edilən bu metod REPK-da az tətbiq olunur. Halbuki bu üsul vasitəsilə istifadəçilərin tələbatları daha dərindən öyrənilə, göndərilmiş informasiyanın operativliyi qiymətləndirilə bilər.

Fərqləndirilməyən (kütləvi) bibliografik informasiya xidməti istifadəçiləri nəzərə almayan sorğusuz xidmətdir. Fərqləndirilməyən (kütləvi) bibliografik informasiya xidmətinin əsas vəzifəsi kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyat haqqında istifadəçilərə müntəzəm məlumat verməkdən ibarətdir. Bu xidmət növü kitabxanaya daxil olan sənəd axınına və kitabxananın cari informasiya fonduna əsaslanır.

Pedaqoji sahə üzrə cari bibliografiyanın məqsədi yeni çapdan çıxan sənədlər haqqında operativ, ardıcıl bibliografik informasiya verməkdən ibarətdir. Cari bibliografiya istifadəçilərə öz sahələri haqqında sənəd axınına ardıcıl izləməyə imkan verir. Kitabxana 1983-cü ildən fonda daxil olan yeni ədəbiyyat haqqında cari elmi-köməkçi bibliografik vəsaitlər hazırlayıb istifadəçilərə göndərir. REPK bu göstəriciləri müntəzəm olaraq respublikanın bütün bölgələrinə – 82 rayon və şəhər təhsil şöbələrinin metodkabinələrinə göndərmişdir [5,9]. Təəssüflə qeyd etməliyik ki, bu göstəricilərin nəşri maliyyə çətinliyinə görə 1992-ci ildən dayanmışdır. Bu da sahənin istifadəçilərin bibliografik informasiya təminatında ciddi problemlər yaradır.

Beləliklə, təhsil işçilərinin, təhsil sistemində fəaliyyət göstərən mütəxəssislərin bibliografik informasiya təminatında REPK-nın böyük rolu vardır. Kitabxanada sahə mütəxəssislərinə bibliografik xidmətin müxtəlif forma və metodlarından istifadə olunur, müxtəlif oxucu qruplarına bibliografik xidmət göstərməzdən əvvəl mütləq onların

maraq dairəsi hərtərəfli öyrənilir və bunun əsasında biblioqrafik fəaliyyət təşkil edilir.

Lakin sahə mütəxəssislərinin biblioqrafik təminatı onların tələbatına müəyyən dərəcədə uyğun gəlmir. Bu isə son dövrdə iqtisadi çətinliklə bağlı kitabxanaya yeni nəşrlərin az daxil olması ilə əlaqədardır. Bu məqsədlə REPK ölkəmizdə fəaliyyət göstərən xarici səfirliklər və daimi nümayəndəliklərlə əlaqə yaratmışdır. Bu qurumlar öz ölkələrinin mədəniyyət, maarif, kitabxana quruculuğu, biblioqrafiya işi haqqında materialları və bir sıra digər informasiya mənbələrini tez-tez kitabxanaya göndərir ki, bu da işin ümumi səviyyəsini artırır. Bu əlaqələr EXXON, VR AMOKO, AIDS şirkətləri ilə daha çox inkişaf etdirilir. Həmçinin ABŞ Ticarət Palatası və Açıq Cəmiyyət İnstitutu Soros fondu ilə REPK-nın sıx əlaqələri mövcuddur. Soros fondu xətti ilə uşaqların intellektual səviyyəsinin inkişafı üçün nəşr olunmuş kitablar, uşaqların hüquqlarına həsr edilmiş Cenevrə Konvensiyası materialları və onlara aid metodik ədəbiyyat son illərdə kitabxanaya daxil olmuşdur. Soros fondu kitabxanaya müasir texniki vasitələr də bağışlamışdır.

REPK-nı Azərbaycanda pedaqoji elmlər üzrə biblioqrafik fəaliyyət mərkəzi kimi səciyyələndirərkən belə qənaətə gəlmək olar ki, hələ bu sahədə çox iş görmək lazımdır. Xüsusilə sahə mütəxəssislərinin informasiya təminatının operativliyi və ardıcılığının artırılması; biblioqrafik təminatı daha da operativləşdirmək üçün cari biblioqrafik, eləcə də irihəcmli retrospektiv elmi-köməkçi biblioqrafik vəsaitlər sisteminin həm mövzu baxımından, həm də məqsəd istiqaməti nöqtəyi-nəzərindən daha da genişləndirilməsi və yenilərinin yaradılması; müntəzəm olaraq sahə mütəxəssislərinin informasiya tələbatlarının öyrənilməsi və bunun əsasında biblioqrafik fəaliyyətin təşkil edilməsi; pedaqoji sahə üzrə elektron kataloqun, biblioqrafik verilənlər bazasının yaradılması; sahə mütəxəssislərinin biblioqrafik təhsil sisteminin təşkili qarşıda duran mühüm məsələlərdəndir və bu da yeni informasiya texnikasının və texnologiyalarının daha geniş tətbiq olunmasını tələb edir. Doğrudur, son illər pedaqoji sahə mütəxəssislərinin biblioqrafik informasiya təminatında aparıcı müəssisə olan REPK-da kompüter texnologiyasından istifadə olunmağa başlamış, burada kompüter mərkəzi yaradılmış, kitabxana-informasiya sistemləri ilə əlaqələr qurulmuş, informasiya istifadəçilərinin İNTERNET şəbəkəsi vasitəsilə

yeni informasiya əldə etməsi üçün şərait yaradılmışdır. Kitabxanada elektron məlumat bazası yaradılmış, lokal şəbəkəyə daxil olan hər bir kitabxana üçün kompüterdə ayrıca səhifə təşkil edilmiş və belə səhifələrdə lap ucqar məktəb kitabxanası haqqında da informasiya toplanmışdır. Sorğu əsasında hər hansı bölgənin məktəb kitabxanasının kitabxanaçısının adı, soyadı, təhsili, kitabxananın fondu, oxucu tərkibi haqqında kompüter texnikası vasitəsilə informasiya almaq olar. REPK-nın biblioqrafik fəaliyyət mərkəzi kimi bölgələrlə əlaqələr möhkəmləndirilməli və orada da yeni texnologiyaların tətbiqinə çalışılmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Problemləri İnstitutu: İnstitutun 75 illik yubileyinə həsr olunur / Elmi red.: A.Mehrabov, red.: Y.Kərimov. Bakı: TTM, 2006, 308 s.*
2. *Əliyev Z.H. Azərbaycan biblioqrafiyasının tarixi: Dərslük. Bakı, 2007, 185 s.*
3. *Əliyev Z.H. Ümumi biblioqrafiyaşünaslıq: Dərs vəsaiti. Bakı, 2001, 143 s.*
4. *Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının 2000-2007-ci il hesabatları.*
5. *Zəngibasarlı M., İsmixanova T., Mirzəyev V. Azərbaycan Respublikası Elmi Pedaqoji Kitabxanası. Bakı, 1997, 89 s.*
6. *<http://www.repk.azdata.org>;*

Х.Т. АГАЕВА

БИБЛИОГРАФИЧЕСКАЯ – ИНФОРМАЦИОННАЯ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ РЕЗЮМЕ

В статье предоставлен анализ деятельности основных центров занимающихся библиографическая-информационным обеспечением образования. Даны сведения о библиографической деятельности Научной библиотеке Института Проблем Образования и Республиканской Научно-Педагогической библиотек.

X.T.AGAYEVA

**THE SYSTEM OF BIBLIOGRAPHY - INFORMATION OF
THE EDUCATION
SUMMARY**

The paper provided an analysis of the major centers engaged in bibliographic and information provision of education, are given information about bibliographic activities of Scientific Library of the Research Institute of Education Issues and the Republican Scientific Pedagogical Library.